

Biuletyn

Instytutu Zachodniego

Biuletyn specjalny nr 5 z okazji 20. rocznicy podpisania polsko-niemieckiego traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy

Autor: mgr Witold Ostant

Współpraca regionalna w świetle traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy między Polską a Niemcami z 1991 r.

Traktat polsko-niemiecki z 1991 r. stał się podstawą do rozwijania współpracy między polskimi i niemieckimi regionami. Istotny wpływ na jego realizację miały: reforma samorządowa przeprowadzona w Polsce przez rząd Jerzego Buzka (styczeń 1999 r.) i akcesja Polski do Unii Europejskiej (w maju 2004 r.). Wydarzenia te w dużym stopniu wpłynęły na rozwój Polski, uwiarygodniły pozycję naszego kraju i wywołały daleko idące zmiany na różnych płaszczyznach - szczególnie prawnej, która determinuje niemal wszystkie pozostałe dziedziny życia.

Zapisy traktatu związane ze współpracą samorządową i regionalną zawarte są w artykułach 12-34. Zainteresowane strony zobowiązały się m. in. do: partnerskiej współpracy między regionami, miastami, gminami i innymi jednostkami terytorialnymi (w szczególności na obszarach przygranicznych), wspierania działalności Komisji międzyrządowej do spraw współpracy regionalnej oraz promowania idei tej współpracy na forum odpowiednich gremiów europejskich, uzgadniania polityki w dziedzinie gospodarki przestrzennej poprzez współpracę transgraniczną na wszystkich szczeblach, pogłębienia wzajemnych stosunków na podstawie zawartych umów w sferze

Nr 62/ 2011
8'06'11

INSTYTUT ZACHODNI
im. Zygmunta
Wojciechowskiego
Instytut Naukowo-Badawczy,
Poznań

Redakcja:
Joanna Dobrowolska-Polak
(redaktor naczelna),
Marta Götz,
Piotr Cichocki

zabezpieczenia społecznego oraz w zakresie pracy i polityki socjalnej, wspierania współpracy naukowej i technicznej, zapobiegania zagrożeniom środowiska i do utrzymania naturalnych podstaw życia również w interesie przyszłych pokoleń (pierwszoplanowe znaczenie w tej współpracy należy nadać ustaleniu i likwidacji obciążeń środowiska na obszarach przygranicznych, w szczególności w dorzeczu Odry oraz poprzez rozwijanie uzgodnionych strategii, dotyczących regionalnej i międzynarodowej polityki ochrony środowiska, w celu zapewnienia trwałego, sprzyjającego środowisku rozwoju w Europie), współdziałania w celu wzajemnego świadczenia pomocy w razie klęsk i ciężkich wypadków, rozszerzenia połączeń transportowych w ruchu powietrznym, kolejowym, drogowym oraz w żegludze morskiej i śródlądowej, usprawnienia i zharmonizowania połączeń telekomunikacyjnych, wszelkich działań w celu popierania i ułatwiania ruchu osobowego i turystyki, intensyfikowania i rozbudowywania wymiany kulturalnej we wszystkich dziedzinach i szczeblach (chciano np. urzeczywistniać i w pełni wykorzystywać umowę o utworzeniu i działalności instytutów kulturalnych), umożliwienia wszystkim zainteresowanym osobom pełnego dostępu do języka i kultury drugiego państwa i popierania odpowiednich państwowych oraz prywatnych inicjatyw i instytucji działających w tym zakresie, współpracy i opieki nad europejskim dziedzictwem kulturowym (dbania o ochronę zabytków), wspierania wszechstronnych kontaktów osobistych między ich obywatelami (kwestia pojednania i poznania, szczególnie osób młodych - np. wymiana młodzieży), rozwijania wspólnych projektów ds. bezpieczeństwa publicznego i opieki zdrowia.

Realizacja ambitnych założeń napotykała poważne problemy wynikające z zapóźnienia cywilizacyjnego wschodnich landów (dawne NRD) oraz zachodnich województw Polski w stosunku do wysokorozwiniętych państw Europy Zachodniej. Realizację ustalanych projektów komplikowała koordynacja działań partnerów o różnych kompetencjach i potencjale (np.

projekt proponowany przez land niemiecki z przyczyn kompetencyjnych i finansowych nie był możliwy do realizacji przez polskie władze wojewódzkie, często wymagało to od nich pozyskania dodatkowych środków z budżetu państwa). Różnice w potencjale finansowym wynikały z „nadmiaru” środków, jakimi dysponowały wschodnie kraje federacji wspierane przez rząd federalny w ramach wyrównywania poziomu rozwoju. Od momentu zjednoczenia rząd federalny za pomocą różnych narzędzi finansowych, m. in. funduszy unijnych, przekazał na rzecz wschodnich landów ok. 1800-2000 mld euro, a do końca 2019 r., czyli tzw. drugiego pakietu solidarnościowego, kwota ta ma wzrosnąć do ok. 3000 mld euro). Strona Polska nie mogła liczyć na tak ogromny dopływ funduszy, co wykluczało udział w dużych projektach infrastrukturalnych, które proponowała strona niemiecka. Dodatkowo pewne plany forsowane przez stronę niemiecką nie mogły być zrealizowane ze względów politycznych, np. koncepcja budowy z terytorium RFN do Kaliningradu (w ramach wspierania infrastrukturalnych rozwiązań euroregionu Pomerania) autostrady z obwodnicą Szczecina i nowej linii kolejowej z pierwszej połowy lat dziewięćdziesiątych XX w. Projekt miał być współfinansowany przez stronę niemiecką z wykorzystaniem funduszy europejskich (500 mln ecu). Zacieśnienie współpracy na poziomie regionalnym utrudniała również konkurencja o inwestycje oraz wykwalifikowanego pracownika sąsiadujących ze sobą po obu stronach granicy regionów - strona niemiecka (szczególnie po wejściu Polski do UE) obawia się również odpływu przedsiębiorców niemieckich do Polski, która jest atrakcyjniejszym państwem dla inwestycji niż RFN ze względu na różnice w opodatkowaniu osób cywilnych i prawnych oraz stosunkowo niskie koszty pracy. Przeszkodą był niewątpliwie niewystarczający poziom wiedzy związany z brakiem znajomości przepisów prawnych państwa sąsiedzkiego oraz funkcjonujące stereotypy, uprzedzenia oraz bariera językowa.

Połowicznym sukcesem zakończyły się nadgraniczne projekty związane z funkcjonowaniem Euroregionów (Nysa,

Sprewa-Nysa-Bóbr, Pro Europa Viadrina czy Pomerania) i projektów wspomagających koncepcje tzw. Euromiasta (Guben-Gubin, Frankfurt a. Oder-Słubice czy Zgorzelec-Görlitz) na pograniczu polsko-niemieckim. W większości przypadków oczekiwania polskich mieszkańców regionów nadgranicznych związane z wykorzystaniem przez samorząd lokalny sąsiedztwa bogatszego sąsiada do przewyższenia zapóźnień infrastrukturalnych i rozwoju gospodarczego nie zostały zaspokojone. Natomiast mieszkańcy RFN z regionów nadgranicznych postrzegają polskie pogranicze nie jako interesujące miejsce do inwestycji i rozwijania biznesu, ale źródło taniej siły roboczej (sektor usług) czy weekendowych zakupów, ze szczególnym uwzględnieniem tańszych paliw i wybranych produktów żywnościowych.

Stosunkowo miarodajnym barometrem sukcesów i porażek w dziedzinie współpracy regionalnej może być powołana na mocy traktatu Polsko-Niemiecka Komisja Międzyrządowa ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej. W ocenie Komisji pomimo upływu dwudziestu lat od podpisania traktatu nadal wiele poważnych problemów czeka na rozwiązanie, m.in.: usprawnienie transgranicznych połączeń kolejowych (brak umowy o zasadach współpracy w dziedzinie komunikacji kolejowej przez polsko-niemiecką granicę państwową oraz modernizacji i elektryfikacji połączenia kolejowego Berlin-Szczecin), rozszerzenie współpracy polsko-niemieckiej w obszarze oświaty, szkolnej i pozaszkolnej wymiany młodzieży oraz szkolnictwa wyższego (np.: niewystarczająca pomoc instytucjom i organizacjom, w tym szczególnie szkołom w Polsce i RFN, podejmującym wysiłki na rzecz włączania się w coroczne obchody Dnia Polsko-Niemieckiego), wprowadzenie uregulowań prawnych dotyczących wymiany danych medycznych w ramach transgranicznej opieki nad pacjentami, polsko-niemieckiej umowy ramowej o współpracy transgranicznej w dziedzinie ratownictwa medycznego, porozumienia między Komendantem Głównym Straży Granicznej RP, Komendantem Głównym Policji RP

a Dyrekcją Policji Federalnej o wspólnych patrolach, które będzie obejmować podmioty podejmujące działania transgraniczne w ramach współpracy polsko-niemieckiej oraz umowy między Polską a RFN o wspólnej poprawie sytuacji na wodach pogranicza polsko-niemieckiego (ochrona przeciwpowodziowa, warunki przepływu i żeglugi).

Polska stojąc przed ogromną szansą skoku cywilizacyjnego powinna ze szczególną uwagą podchodzić do najważniejszego europejskiego partnera, jakim dla naszego kraju jest RFN. Pielęgnowanie zapisów omawianego traktatu, poprzez dalszą jego realizację może przyczynić się w perspektywie średnio- i długoterminowej do szybszego rozwoju obu państw oraz przewyciężenia części problemów zarówno strukturalnych, jak i koniunkturalnych. Obserwując wydarzenia ostatnich dwudziestu lat, można założyć, iż bliższe współdziałanie oparte na dialogu i zrozumieniu, którego ramy wytyczył m. in. omawiany dokument, jest możliwe. Zbliżenia tego potrzebują obaj partnerzy, istniejące szanse w tym przypadku są nieporównywalnie większe niż zagrożenia. Można przypuszczać, iż szczególnie strona niemiecka (która posiada przewagę technologiczną i kapitałową) wyciągnie wnioski z korzyści, jakie osiągnęła Wielka Brytania i inne państwa Europy Zachodniej, które np.: otwały swe rynki pracy dla społeczeństw nowo przyjętych do UE państw z Europy Środkowo-Wschodniej. Należy również mieć nadzieję, że w wymiarze regionalnym skutki współdziałania zainteresowanych stron będą szczególnie widoczne, stanowiąc przykład do naśladowania przez innych partnerów europejskich.

Nr 62 / 2011

INSTYTUT ZACHODNI
im. Zygmunta
Wojciechowskiego
Instytut Naukowo-Badawczy,
Poznań

ul. Mostowa 27 A,
61-854 Poznań,
tel. 061/852 76 91,
fax 061/852 49 05,
e-mail: izpozpl@iz.poznan.pl,
www.iz.poznan.pl

CZASOPISMA INSTYTUTU ZACHODNIEGO:

- „Przegląd Zachodni”
- „WeltTrends. Zeitschrift für internationale Politik”
- „Siedlisko. Dziedzictwo kulturowe i tożsamość społeczności na Ziemiach Zachodnich i Północnych”
- „Biuletyn Instytutu Zachodniego”

WYDAWNICTWO INSTYTUTU ZACHODNIEGO:

- J. Dobrowolska-Polak, Ludzie w cieniu wojny. Ludność cywilna podczas współczesnych konfliktów zbrojnych, Poznań 2011;
- A. Sakson, Od Kłajpedy do Olsztyna. Współcześni mieszkańcy byłych Prus Wschodnich: Kraj Kłajpedzki, Obwód Kaliningradzki, Warmia i Mazury, Poznań 2011;
- M. Tomczak, Ewolucja terroryzmu. Sprawcy – metody – finanse, Poznań 2010;
- P. Eberhardt, Migracje polityczne na ziemiach polskich (1939-1950), Poznań 2010;
- Moje Niemcy – moi Niemcy. Odpominania polskie, red. H. Orłowski, Poznań 2009;
- K. Malinowski, Przemiany niemieckiej polityki bezpieczeństwa 1990-2005, Poznań 2009;
- T. Budnikowski, Bezrobocie wyzwaniem współczesności, Poznań 2009;
- M. Goetz, Atrakcyjność klastra dla lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych, Poznań 2009;
- M. Rutowska, Lager Głowna. Niemiecki obóz przesiedleńczy na Główniej w Poznaniu dla ludności polskiej (1939-1940), Poznań 2009;
- Transformacja w Polsce i Niemczech Wschodnich. Próba bilansu, red. A. Sakson, Poznań 2009;
- B. Koszel, „Nowe otwarcie”? Stosunki polsko-niemieckie w okresie rządów koalicji PO-PSL (2007-2009) „Zeszyty Instytutu Zachodniego”: nr 57/2009;
- M. Wagińska-Marzec, Konflikt wokół Widocznego Znak w świetle prasy polskiej, „Zeszyty Instytutu Zachodniego”: nr 56/2009;
- Z. Mazur, Widoczny Znak (2005-2009), „Zeszyty Instytutu Zachodniego”: nr 55/2009;
- P. Cichocki, Wybrane problemy badań nad tożsamością europejską, „Zeszyty Instytutu Zachodniego” nr 53/2009;
- B. Koszel, Integracja Turcji z Unią Europejską z perspektywy RFN, „Zeszyty Instytutu Zachodniego” nr 52/2009;
- I. Romiszewska, Banki niemieckie w Unii Europejskiej, „Zeszyty Instytutu Zachodniego”: nr 51/2009.

